

УДК 75.03

Цитування:

Франків Р. Б., Бойко Х. С. Ідилічні сюжети у творенні наративів модерних націй, на прикладі німецького, єврейського та українського живопису. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2021. № 2. С. 159-164.

Frankiv R., Boyko Kh. (2021). Idyllic story in the creation of modern nations narratives, on the example of German, Jewish and Ukrainian painting. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 159-164 [in Ukrainian].

Франків Роман Богданович,
кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну та основ архітектури
Національного університету
«Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1100-0930>
romanfrankiv@gmail.com

Бойко Христина Степанівна,
кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну та основ архітектури
Національного університету
«Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4889-8337>
khrystyna.boyko@hotmail.com

ІДИЛІЧНІ СЮЖЕТИ У ТВОРЕННІ НАРАТИВІВ МОДЕРНИХ НАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОГО, ЄВРЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ

Мета статті: виявити особливості ідилічних мистецьких сюжетів, пов'язаних із німецькою, єврейською та українською національною наративістикою. Здійснити спробу оцінки їх мотивуючого механізму. **Методологією** дослідження є застосування ідейно-сюжетного аналізу, методів порівняння і узагальнення. **Наукова новизна** полягає у розширенні розуміння сюжетного змісту деяких творів німецького, єврейського та українського мистецтва, в контексті їх націє-творчої мотивації. **Висновки.** Період творення модерних націй став великим викликом для мистецтва. Воно мало взяти участь у творенні мотивуючих емоцій, метою яких була солідаризація та зміцнення нових національних ідентичностей. Потенціал цих емоцій мав знаходитись на дуже високому рівні, адже нову ідентичність часто доводилось утверджувати за несприятливих умов. Важлива мотивуюча роль належить творенню образу «ідеального буття», доручення до якого обіцяла нова спільнота. Відтак, націє-творча сюжетність, так чи інакше, пов'язана із сакралізаційними настроями. Німецький живопис в добу романтизму оперував картинами ідилії, в якій, однак, присутні спогади про середньовіччя як епоху ще більшої перфектизованості. Так виникав мотивуючий потенціал «повернення» до епосу минулого. Для єврейської художньої культури характерною є традиція пов'язувати ідеальне буття зі священним містом Єрусалимом «повернення» до якого також творить мотивуючий потенціал. В українському мистецтві також присутні сюжети природної ідилії, але ситуація «ідеального буття» пов'язаного із внутрішнім станом людини – воїна «козака Мамая», яка, здобувши особисту свободу, використовує її для творчості. В результаті проведеного дослідження встановлено, що ідилічні сюжети, пов'язані із творенням модерних національних наративів у німецькому, єврейському та українському живописі, мають ряд спільних та відмінних рис. До спільних рис варто віднести присутність сакрального змісту та солідаризації навколо нього спільноти. Відмінними рисами є різний вектор спрямованості мотивуючого сюжету. В мистецтві, пов'язаному із німецьким наративом ідеального буття, він епохо-центричний, з єврейським наративом – місто-центричний, з українським – антропоцентричним.

Ключові слова: ідилія, народ, нація, міф, мистецтво, сюжет.

Frankiv Roman, PhD, Associate Professor, Associate Professor of Design and Architecture Fundamentals Department of Lviv Polytechnic National University; Boyko Khrystyna, PhD, Associate Professor, Associate Professor of Design and Architecture Fundamentals Department of Lviv Polytechnic National University

Idyllic story in the creation of modern nations narratives, on the example of German, Jewish and Ukrainian painting

The purpose of the article is to identify the features of idyllic artistic plots related to German, Jewish and Ukrainian national narrative. Try to evaluate their motivating mechanism. **The methodology** is the use of ideological and plot analysis, methods of comparison and generalization. **The scientific novelty** is to expand the understanding of the plot content of some works of German, Jewish and Ukrainian art, in the context of their nation - creative motivation. **Conclusions.** The period of creation of modern nations became a great challenge for art. An important motivating role belongs to the creation of the image of the "ideal being", the mandate to which the new community promised. Thus, the nation-creative plot is, in one way or another, connected with sacralization sentiments. German painting in the

Romantic era operated with paintings of idyll, which, however, contains memories of the Middle Ages as an era of even greater perfection. Thus arose the motivating potential of "return" to the epic of the past. Jewish art culture is characterized by a tradition of associating the ideal being with the holy city of Jerusalem, a "return" to which also has motivating potential. In Ukrainian art, there are also plots of natural idyll, but the situation of "ideal existence" is connected with the inner state of man - the warrior "Cossack Mamay", who gains personal freedom for creativity. As a result of the study, it was found that idyllic plots associated with the creation of modern national narratives in German, Jewish and Ukrainian painting have a number of common and distinctive features. Common features include the presence of sacred content and solidarity of the surrounding community. Distinctive features are different vector of orientation of the motivating plot. In art related to the German narrative of ideal nation existence, vector can be described as epoch-centric, with the Jewish narrative as city-centric, and with Ukrainian as anthropocentric.

Key words: idyll, people, nation, myth, art, plot.

Актуальність теми пов'язана із необхідністю вдосконалення знань про солідаризуючий та мотивуючий потенціал мистецьких сюжетів, які оперують категоріями ідеалу. Сучасна візуальна культура, котра орієнтована на емоційний відгук, у своїй мотивуючій програмі переважно оперує поняттями «стилю», або «стилю життя». Засоби медіа та реклами, різним способом утверджують певний «стиль життя» престижним сприяючи продажам товарів, які із цим «стилем» асоційовані. В результаті такої комерціалізації виникає ситуація калейдоскопічного потоку фрагментованих ідеалів, спрямованих на конкретні споживчі ніші. Творенню емоційного відгуку, зорієнтованого на великий загал, поступово стали приділяти менше уваги, хоча його значення не втратило своєї соціальної вартості.

Аналіз джерел та публікацій дозволяє стверджувати, що заявлена тематика на сьогоdnішній час не має достатнього наукового опрацювання. Різні її аспекти розпорошені спорідненими темами і не зібрані в один масив знань, який дає відповідь на питання про мистецьку структуру емоційного відгуку, розрахованого на солідаризацію колективного загалу. В тій чи іншій мірі близькими тематики статті є роботи М. Ленгтона, в якій розглядається дихотомія візії батьківщини австралійських аборигенів та європейських прибульців [1, 11-16], деякі мистецькі рефлексії на тему формування відчуття батьківщиною всього Європейського Союзу у його мешканців [2, 212-215] тощо. Дуже важливим в цьому контексті є пласт, який стосується спадщини доби романтизму, емоційний світ якого був тісно вплетений в атмосферу творення модерних націй у обох Америках та Європі [3]. Серед наукових праць, які присвячені синтезу культури та національного нарративу, варто виділити ті роботи, які розглядають це явище з відстані історичної перспективи, наприклад дослідження про діяльність українського

історичного філософа та поета Василя Пачовського [4] та інші [5, 6], крім того, варто відзначити дослідження більш загальних явищ ідеалу в романтизмі [7, 14-18] і у ширшому контексті [8, 50-52].

Метою статті є виявлення особливостей ідилічних мистецьких сюжетів, пов'язаних із німецькою, єврейською та українською національною нарративістикою. Здійснити спробу оцінки їх мотивуючого механізму.

Виклад основного матеріалу. В добу творення модерних націй відбувався важливий процес солідаризації нових спільнот. Якщо раніше політичне об'єднання відбувалось на основі підлеглості владі певного феодала, то тепер ключовим стало переживання належності до колективу, об'єданого спільними рисами. Для того, щоб такий колектив міг сформуватись та зміцніти, ці спільні риси мали бути достатньо привабливими. Їх мотивуючий потенціал мав знаходитись на дуже високому рівні, адже нову ідентичність часто доводилось утверджувати за несприятливих умов, під загрозою збитків для власного життя.

Очевидно, що сама по собі теорія, яка пропонувала інтелектуальне пояснення того, чому певним людям варто об'єднатись у якийсь колектив, не була достатньою. Вирішальним фактором тут слугувала наявність спільного емоційного відгуку. Саме тому для творення модерних націй важливими були «національні поети» (Шевченко, Гете, Міцкевич) – творці цього відгуку.

Картина світу, створена «національними поетами», зверталась також до індивіда, зачіпаючи тематику змісту його життя [9]. Таким чином, спільні риси колективу присвоювались також і індивіду. В зв'язку із цим, поетика емоційного відгуку спрацьовувала як присвоєння особі певних якостей залежно від його належності до певної модерної нації. Мотивуючий потенціал емоційного відгуку створювався за рахунок пізнання відразу двох реальностей. З одного

боку, – картини онтологічно чистого буття колективу в його «золоту добу», образ якої фактично дорівнював візії «ідеальної Батьківщини». З іншого боку, «золота доба» зруйнована ворожими силами, залишивши по собі лише спогад серед спотвореної реальності. Поєднання цих двох чинників творило мотивуючий потенціал повернення до «ідеальної Батьківщини» через її поновне відтворення.

У зв'язку із цим, важливим стало мистецьке вираження втраченого ідеалу, того стану буття, відновлення якого є мотивом націєтворчих зусиль. Певним чином окреслена концептуалізаторами та «національними поетами» картина втраченого ідеального буття, мала бути подана у творах живопису [10, 42]. В межах нашої статті розглядаються ідилічні сюжети, пов'язані із чотирма національними наративами. Оскільки детальніший розгляд самих наративів не виходить за рамки задач цього дослідження, вони будуть зачіпатись настільки, наскільки це відповідає його меті.

Важлива роль у концептуалізації національного колективу модерної доби належить німецькому романтизму, зокрема творчості Г. Гердера, який здійснив поворот від універсалістської доктрини класицизму (сконцентрованої на грецькій античності) до валоризації локальних культур та досвідів [11, 16]. З цієї епохи беруть свій початок ідеї Німецької Батьківщини (Heimat) як окремого світо-простору [12], овіяного ідилічними асоціаціями. Експерименти з ідилічною сюжетністю вже проводились представниками так званої «назарейської школи» – групою художників, які в реалістичній манері зображали біблійні сюжети [13]. Картини назарейців характерні правильністю анатомічної будови персонажів, відсутністю сильних емоцій або очевидних вад зовнішності. Їх оточують мальовничі нейтральні пейзажі, виконані у позитивному ключі без драматичних алегорій.

Проте у випадку зображення Heimat ідилічна сюжетність має дещо іншу структуру. Можна сказати, що від «назарейської» традиції залишилися тільки умиротворені людські персонажі, характер яких, однак, варто шукати у глибшій традиції німецького живопису. В образах ідеальної Батьківщини люди вписані у значно ширший образотворчий контекст.

Для ілюстрації ідилічної сюжетності німецького живопису, зорієнтованого на образ Батьківщини, можна навести приклади деяких картин К. - Ф. Шинкеля. На картині

«Середньовічне місто над рікою» 1815 року домінуючим є зображення готичного собору, який здіймається на пагорбі. Брила собору розміщена на драматичному фоні темної хмари, яка нависає над містом. Урочиста процесія рухається у напрямку собору, на горизонті силует міста над рікою. Сюжет спрямовує увагу на велич храму, що є символом божественної присутності, навколо якої розгортається картина гармонійного життя. Однак гармонія не є повною. Затемнене небо із полум'яними відблисками, а також незавершений шпиль свідчать про недовершеність, яку ще треба подолати. Відтак тут наочно передані обидва чинники, поєднання яких творить націєтворчу мотивацію. З одного боку, продемонстровано гармонію та буття, а з іншого – деформуючі елементи, які потрібно усунути, щоб ця гармонія могла стати повною.

Така сюжетна побудова може вважатись особливістю, яка характерна для ідилічних сюжетів саме німецького модерного націєтворення. Вона повторюється в інших картинах Шинкеля, наприклад, «Готична церква на скелі» (1815) та «Катедра над містом» (1830). У всіх цих творах головна увага концентрується на архітектурній домінанті, яка представляє сакральну присутність, довколишнє середовище – міська забудова, рослини і, зрештою, люди, мають перфективований характер. В тіні цієї присутності все творить собою ідеальне буття, однак завжди присутній елемент тривоги чи перешкоди, який відіграє роль генератора мотивації. Якщо у оточуючій архітектурі відчувається довершеність та мальовничість, то основний акцент має характер латентного, але добре відчутного драматизму – затіненість, незавершеність тощо.

Ті самі риси бачимо у картині К. Блечера «Лісова стежка коло Шпандау» 1835 року. Ідилічний сюжет тут розгортається за рахунок поєднання мотивів могутнього лісу та силуету замку, який проглядається вдалині. Постає жінки на містку, що милується виглядом лісового потоку, є емоційним камертоном, демонструючи умиротвореність та безтурботність. За рахунок масштабного балансу між антропологічними та архітектурними мотивами тут досягнуто ефекту органічного взаємозв'язку загального та особистісного. Ідилічність середовища взаємопов'язана з ідеальним станом людської екзистенції (прийом, який у класичному мистецтві прикладався до грецьких сюжетів, а зараз був перенесений на національний ґрунт).

Така ж сюжетна програма характерна і для мотивів Heimat у творах К. - Ф. Лессінга. Картини «У Ейфельських горах» (1834), «Романтичний пейзаж з монастирським комплексом» (1834), «Повернення вершників» (1851). Наявність середньовічних метафор та драматичних деталей природи (переважно темні плями хмар) надають картинам мотивуючої гостроти. Ідеальна Батьківщина існує, але у минулому вона була довершеною. Повнота буття не покинула життєвий простір, вона існує у об'єктах символів, котрі, однак, залишаються спогадами, які загострюють емоційний відгук.

Тут варто зазначити, що на відміну від традиції, яка пов'язана із Великою французькою революцією, німецький шлях націєтворення мав свою специфіку [14, 330]. Солідаризація німецької нації відбувалась не стільки навколо модерних, скільки на «культурницьких» феноменах: спільній історії, мові тощо. В цьому сенсі ідилія бачилась не стільки в майбутньому, скільки у минулому, коли нація переживала період величі та слави, жила у досконалій гармонії. Німецька традиція відображення національної ідилії доби романтизму, відтак багато в чому парадоксальна. Вона намагається творити модерну спільноту, яка керує сама собою без допомоги монарха чи феодальної еліти, покликається на середньовіччя як період втраченої ідеальної Батьківщини, коли якраз монархія та феодалізм процвітали.

Єврейська специфіка ідилічної сюжетності, пов'язаної з Батьківщиною, тісно взаємодіє із фактом багатовікового розсіяння, поєднаного з особливістю релігійного світогляду. В умовах проживання серед інших народів рідна земля автоматично ідеалізувалась та асоціювалась із тими часами, коли народ жив нормальним природним життям на своїй землі. Драматичні переживання порушеної гармонії у єврейському нарративі відбиваються особливо гостро, звідки і їх сильний мотиво-творчий потенціал. В епоху творення модерних націй, коли став розвиватись сіоністський рух, художні сюжети ідеальної Батьківщини стали набирати мистецької конкретики. Вершиною національного буття єврейського народу завжди служив образ Єрусалиму – міста де мешкали давні царі незалежної єврейської держави. Відповідно до іудаїзму, в Єрусалимському Храмі перебувала «Шехіна» – божественна присутність. Відтак саме сяючий та процвітаючий Єрусалим став образом того втраченого ідеалу, до якого треба

було повернутись, щоб знову здобути досконале національне життя.

У зв'язку із специфікою проживання серед різних народів та культур, з якими єврейська община вступала в активну взаємодію, на початку модерного націєтворення постало питання про ідентичність єврейського мистецтва [15] і стан, в якому воно знаходилося перед ХІХ століттям. Не дивлячись на дискусію з цього питання, в модерну епоху єврейське мистецтво також зазнало суттєвих змін, передовсім у плані синтезу сакрального і секулярного [16]. Сіоністський рух за повернення євреїв на історичну батьківщину також потребував художніх творів, здатних викликати сильний емоційний відгук.

У цьому контексті варто відзначити діяльність художньої школи мистецтва «Безалель», заснованої у 1906 році в Єрусалимі, з пріоритетною метою гартування національного почуття засобами візуальної культури [17].

Ідилія святого міста Єрусалиму в тогочасному єврейському мистецтві була тісно пов'язана із мотивацією повернення. Прикладом такого сюжету може бути гравюра «Сіон» (1903) у журналі «Пісні гетто» авторства уродженця Галичини Є. М. Лілієна. Складена із двох посторінкових фрагментів, вона зображає постать старшого єврейського чоловіка, обплутаного колочим гіллям і зверненого у напрямку променюючого Єрусалиму, над яким сходить сонце. Над постаттю нависають хмари – навколо міста чисте небо, квіти, дерево, сповнене плодів та пальмові дерева. Досконале буття у ідеальній Батьківщині протиставлене стражданню поза нею. Єрусалимські образи могли набувати мотивуючого характеру також і через написи, як, наприклад, на плитковому панно виконаного у школі «Безалель» у 1920 році із статичним зображенням міста та підписом «Відбудую тебе знову і будеш відбудована Діво Ізраїля». Виникнення держави Ізраїль та масове повернення євреїв на історичну батьківщину дозволило, значною мірою, здійснити мрії перших сіоністів. Ідилічні образи сакрального міста Єрусалиму набули конотацій не стільки повернення, скільки перебування. В цьому контексті можна відзначити доробок сучасного художника А. Левіна. Тут місто вже виступає як жива ієратопія, наповнена золотими і сонячними тонами, якою користуються єврейські мешканці (одна з картин, наприклад, називається «Дорога до святого міста – мрія

стала реальністю»). Таким чином, відбувається своєрідна фіксація досконалого стану, яка дещо змінює мотиваційну спрямованість. Якщо раніше вона була розрахована на заклик до повернення, то зараз до проживання у ідеальній Батьківщині. Творення модерної української нації має суттєві відмінності від зразків розглянутих вище. Концептуалізована у середині XIX століття, вона містила візію модерності як пригадування минулого. Дефеодалізоване суспільство рівноправних громадян творилось не з нуля, а на основі історичного досвіду Запорізької козацької організації та Гетьманщини – її розширення на всю Наддніпрянщину після Хмельниччини. Відтак сама Наддніпрянщина, де колись панувала омріяна рівність та свобода, її природа і побут перетворились на своєрідний Елізіум. Поетична метафора Батьківщини – «тихі води і ясні зорі» охопила найрізноманітніші ланки інтелектуально і мистецького життя від театральних п'єс [18] – до теологічних творів [19, 254-262]. Цей сюжет, однак, був лише сюжетом ідеального життєпростору, але він не відсилав до ідеального буття. Дніпрові кручі та пасторальні сцени хат і вітряків були лише пейзажним жанром, який відсилав до певних нарративних асоціацій, але не виражали сам нарратив. Особливості українського модерного націєтворення, яке мало різко антифеодальну спрямованість, вимагали іншого типу сюжету. Ним став образ вільної людини – козака та воїна, який подолав шлях боротьби за право ні від кого не залежати. В українській традиції був вироблений своєрідний канонічний образ «козака Мамає», основні складові якого повторювались, змінюючись лише у деталях [20, 151-158]. Необхідними елементами Мамає є наявність ознак воїна: кінь, шабля, порохівниця, проте вони відіграють другорядну роль і свідчать про те, що козак подолав своїх ворогів та готовий, за потреби, до відновлення боротьби. Інколи на задньому тлі з'являється постать повішеного на дереві шинкаря, очевидно, як знак ліквідації поширеної у Речі Посполитій примусової алкоголізації населення через закони про пропінацію. Головним, однак, є сама постать козака, який грає на кобзі та співає. Таким чином, з'являється ідилічна картина людини, яка використовує свою свободу для творчості. Відтак ідилія в українському наративі пов'язана із певним станом особистості, яку інколи називають «кордоцентризмом» [21], яку в контексті творчості Сковороди називають «філософією серця» [22, 13-17].

Серце бачиться як божественна іскра в людині, яка себе реалізує у творчості вільної людини. «Філософія серця» багато в чому перегукується із традицією східно-християнської церкви, яка бачить у серці, а не у розумі, основу людської екзистенції. З огляду на сказане вище, можна констатувати, що німецька, єврейська та українська традиція творення ідилічних сюжетів, пов'язаних із модерним націєтворенням, пройшла різним шляхом та виробила різні мотиваційні механізми. Ідеальне буття в усіх трьох випадках має сакралізаційний характер, однак різну спрямованість її реалізації. Німецький тип ідилічного нарративного сюжету можна назвати епохо-центричним, єврейський – місто-центричним, український антропо-центричним.

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що ідилічні сюжети, пов'язані із творенням модерних національних нарративів у німецькому, єврейському та українському живописі, мають ряд спільних та відмінних рис. До спільних рис варто віднести присутність сакрального змісту та солідаризації навколо нього спільноти. Відмінними рисами є різний вектор спрямованості мотивуючого сюжету. В мистецтві, пов'язаному із німецьким нарративом ідеального буття, він епохо-центричний, єврейським нарративом – місто-центричний, українським – антропоцентричний.

Література

1. Langton M. Homeland, sacred visions and the settler state. Artlink. 2000. Vol. 20 № 1. P.11-16
2. Breidenbach A – V. Motherland in Art. Global Historie. 2018. Vol. 4, No. 2. P. 212-215
3. Porter R. Romanticism in National Context. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 353 p.
4. Хижняк І.А. Міф та національна ідея у творчості Василя Пачовського: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Одеса, 2004. 20 с.
5. Пустовіт В. Ю. Українська письменницька мемуаристика XIX століття: націєтворчий дискурс: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01. Київ. 2010. – 32 с.
6. Колесникова Т. А. Национально-романтический пейзаж конца XIX - начала XX века в творчестве Фердинанда Рушица : дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.09. СПб., 2004. 308 с.
7. Кудряшова И.В. Проблема идеала в архитектурной теории Романтизма. Традиции і новації у вищій архітектурно-художній освіті. 2001. №1. С. 14-18.
8. Кудряшова И. В. Проблема идеала в архитектурной теории. Эволюция эстетического идеала от античности до классицизма. Традиції і

новації у вищій архітектурно-художній освіті. 2000. № 4-5. С. 50-52.

9. Іванишин П. В. Національний сенс екзистенціалів у поезії Т.Шевченка, Є.Маланюка, Л.Костенко (діахронія української літературної герменевтики): автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.01.01. Львів. 2007. 32 с.

10. Pil L. Painting at the Service of the New Nation State. Deprez K., Vos L. (eds) Nationalism in Belgium, 1998. P.42.

11. Nisbet H. German Aesthetic and Literary Criticism: Winckelmann, Lessing, Hamann, Herder, Schiller and Goethe. German aesthetic and literary criticism, Cambridge. 1985. P.16.

12. Blickle P., Heimat A. Critical Theory of the German Idea of Homeland Rochester: Camden House, 2004. 186 p.

13. Frank M. German Romantic Painting Redefined: Nazarene Tradition and the Narratives of Romanticism. London: Routledge, 2017. 222 p.

14. Kohn H. The Idea of Nationalism: A Study in Its Origins and Background. London: Routledge, 2005. P. 330

15. Olin M. R. The Nation Without Art: Examining Modern Discourses on Jewish Art. Lincoln: University of Nebraska Press, 2001. 275 p.

16. Cohen R. Jewish Icons: Art and Society in Modern Europe. Berkeley: University of California Press, 1998, 358 p.

17. Manor D. Art in Zion: The Genesis of Modern National Art in Jewish Palestine. London: Routledge, 2004, 296 p.

18. Держирука В. На тихі води на ясні зорі. Філадельфія: др. «Америка», 1918. 112 с.

19. Костельник Г. На тихі води на ясні зорі. Нива. 1928. №8. С.254-262.

20. Галенко О. Козак Мамай: феномен одного образу та спроба прочитання його культурного «ідентифікаційного» коду. Студії мистецтвознавчі. 2009. № 1(25). С. 151-158.

21. Шаповал Л. Естетико-символічне вираження емоційно-почуттєвого кордо центризму в українській народній картині «Козак Мамай». Вісник ХДАДМ. 2007. №1. С.129

22. Томенко М. «Філософія серця» за Григорієм Сковородою. Теорія українського кохання. К.: Генеца, 2002. С.13-17.

References

1. Langton M. (2000). Homeland, sacred visions and the settler state (Vol. 20 № 1) Artlink. [in English].

2. Breidenbach A – V. (2018). Motherland in Art (Vol. 4, No. 2). Global Histories. Berlin, Friedrich-Meinecke-Institut. [in English].

3. Porter R. (1988). Romanticism in National Context, Cambridge: Cambridge University Press. [in English].

4. Khyzhniak I. A. (2004). Myth and national idea in V. Pachovskyi art. Extended abstract of candidate's thesis. Odessa: OdessaNU [in Ukrainian].

5. Pustovit V. Yu. (2010). Ukrainian literary memoirs of the XIX century, nation-building discourse. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: KyivNU [in Ukrainian].

6. Kolesnykova T. A. (2004). National-romantic landscape of the late XIXth - early XXth centuries in the work of Ferdinand Ruschits. Doctor's thesis. SPt. [in Russian].

7. Kudriashova Y. (2001). The problem of the ideal in the architectural theory of Romanticism. Traditions and innovations in higher art education. 14-18 [in Russian].

8. Kudriashova Y. (2000). The problem of the ideal in architectural theory. Evolution of the aesthetic ideal from antiquity to classicism. Traditions and innovations in higher art education. 4-5, 50-52 [in Russian].

9. Ivanyshyn P. V. (2007). National sense of existential in the poetry of T. Shevchenko, O. Malanyuk, L. Kostenko (diachrony of Ukrainian literary hermeneutics). Extended abstract of candidate's thesis. Lviv. LvivNU. [in Ukrainian].

10. Pil L. (1998). Painting at the Service of the New Nation State. Deprez K., (Vos L.eds Nationalism in Belgium.) London: Palgrave Macmillan. [in English]

11. Nisbet H. (1985). German Aesthetic and Literary Criticism: Winckelmann, Lessing, Hamann, Herder, Schiller and Goethe. Cambridge: CUP Archive. [in English].

12. Blickle P. (2004). Heimat: A Critical Theory of the German Idea of Homeland, Rochester: Camden House. [in English].

13. Frank M. (2017). German Romantic Painting Redefined: Nazarene Tradition and the Narratives of Romanticism, London: Routledge. [in English].

14. Kohn H. (2005). The Idea of Nationalism: A Study in Its Origins and Background, London: Routledge. [in English].

15. Olin M. R. (2001). The Nation Without Art: Examining Modern Discourses on Jewish Art, Lincoln: University of Nebraska Press. [in English].

16. Cohen R. (1998). Jewish Icons: Art and Society in Modern Europe, Berkeley: University of California Press. [in English].

17. Manor D. (2004). Art in Zion: The Genesis of Modern National Art in Jewish Palestine, London: Routledge. [in English].

18. Derzhhyruka V. (1918). On calm waters on clear stars. Filadelfiia Dr. «Амерыка» [in Ukrainian].

19. Kostel'nyk G. (1928). On calm waters on clear stars. Nyva Ch.8 Lviv. [in Ukrainian].

20. Galenko O. (2009). Kozak Mamay: the phenomenon of one image and the attempt to read its cultural "identification" code. Art studies. — Kyiv: IMFE NAS of Ukraine, 1(25), 151-158. [in Ukrainian].

21. Shapoval L. (2007). Aesthetic and symbolic expression of the emotional and sensory cord of centrism in the Ukrainian folk painting "Kozak Mamai". Visnyk KSADA, 1,129 [in Ukrainian].

22. Tomenko M. (2002). "Philosophy of the Heart" by Hryhoriy Skovoroda. Theory of Ukrainian love. —Kyiv, Geneza. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 15.01.2021
Отримано після доопрацювання 08.02.2021
Прийнято до друку 12.02.2021*